

Ավագ կամ Մեծ շաբաթ

Այնուհետև Մեծ պասի ավարտին մնում էր մեկ շաբաթ, որը կոչվում էր «Ավագ կամ Մեծ շաբաթ»: Այդ օրերին եկեղեցին հիշատակում է Հիսուսի երկրավոր կյանքի վերջին ընթրիքը, մատնությունը, չարչարանքը, խաչելությունն ու թաղումը: Սրան զուգահեռ հասարակ ժողովուրդն ուներ իր արարողությունների կարգը: Ավագ շաբաթվա օրերից յուրաքանչյուրն ուներ իր անունը և, ըստ այդմ, իր բնորոշ դեմքը:

Հուշիկ, հուշիկ երկուշաբթի,
Երեքշաբթի՝ քարքաշիկ,
Չիք չորեքշաբթի
Ավագ հինգշաբթի,
Հուդայի ուրբաթ,
Զատիկի շաբաթ,
Ախարի կիրակի,
Երկուշաբթի՝ մեռելոց,
Կանաչ – կարմիր կիրակի:

Երկուշաբթին ջրաղացպանների օրն էր: Այդ օրը բոլորը պիտի ցորեն աղային: Ավագ երկուշաբթին խորհրդանշում է արարչության երկրորդ օրը, երբ Աստված ջրերը բաժանեց միմյանցից և արարեց երկնքի հաստատությունը: Այդ օրը խորհրդանշում է նաև երկրորդ շրջանը, երբ ապականվեց ամբողջ տիեզերքը, և միայն Ենոքը հաճելի եղավ Աստծուն ու երկինք փոխադրվեց (Ծննդ. Ե 21-24):

«Այս օրը Քրիստոսն անիծեց անպտուղ թզենին, և սա իսկույն չորացավ (Մատթ. ԻԱ 18-22): Անպտուղ թզենին օրինակն է ճշմարիտ հավատք ու բարի գործեր չունեցող մեղավորների, ովքեր պատժվելու են վերջին օրը աստվածային հրամանով»:

Երեքշաբթին հիմար – իմաստունի վիճակը քաշելու և խնոցի հարելու օրն էր: Մարդիկ շտապում էին եկեղեցի՝ գուշակելու իրենց մտադրությունը: Տասը թղթակտորներից հինգի վրա գրվում էր «իմաստուն», հինգի վրա՝ «հիմար» բառերը: Տասը երեխա վերցնում էին մեկական թուղթ: Մտքում որևէ իդձ պահած անձինք նախապես ընտրում էին երեխաներից որևէ մեկին: Եթե իր ընտրած երեխային ընկնում էր «իմաստուն» բառը, ուրեմն նշանակում էր իդձի իրականացում, իսկ «հիմար»-ի դեպքում՝ տապալում:

Կանայք առավոտից երեկո խնոցի են հարել: Այդ օրն այնքան խնոցի է հարվել, որքան չի հարվել Մեծ պասի անցած բոլոր օրերին: Պատրաստված կարագի մի մասը, անալի

թողնելով, պահել են կճուճներում, որ հինգշաբթի օրը օրինել տան, այլապես կովերը կաթից կկտրվեն:

«Ավագ երեքշաբթին պատկերն է արարչության երրորդ օրվա, երբ Աստված երկրի վրա դալար բույսեր և պտղատու ծառեր աճեցրեց: Աստված զգալի (նյութական) ծառերի հետ միասին տնկեց նաև իմանալի (հոգևոր) ծառեր՝ արդարների ու սուրբ մարգարենների դասերը, ինչպես վկայում է Պողոսը. «Աստված ընտրեց մեզ Քրիստոսի միջոցով նախքան աշխարհի արարումը» (Եփես.Ա.4):

Ավագ երեքշաբթին նաև երրորդ ժամանակաշրջանի խորհուրդն ունի, երբ ջրհեղեղը ողողեց ամբողջ աշխարհը, և Աստված մարդկանց լեզուները խառնելով՝ նրանց տարածեց աշխարհով մեկ (Ծննդ. Է - ԺԱ):»:

Չորեքշաբթի հիմնովին մաքրել են տները, ամեն վատ, չար, պիղծ, հիվանդություն, կեղտ «չիք են արել»: Շուշեցի աղջիկները այդ օրը խաշխաշ հարելու քարը գետնին են քսել ու ասել.

Չիք, չիք, մուկը չիք,

Չիք, չիք, լուն չիք,

Չիք, չիք, կարիճը չիք,

Չիք, չիք, չարակամը չիք,

Չիք, չիք, հիվանդությունը չիք,

Չիք, չիք, օձը չիք...

Զանգեզուրում չիքը հարց ու պատասխանի ձևով էր արվում: Նախ՝ ամբողջ տունը դատարկել են, ապա կանանցից մեկը, քարը ձեռքն առած, բարձրացել է կտուրն ու երդիկի մոտ կանգնել, իսկ մյուսը՝ տան ներսում՝ երդիկի տակ: Տանիքին կանգնածը քարը տանում էր բերում երդիկի շուրջն ու հարցնում.

- Աղամ, աղամ...ի՞նչն աղամ:
- Մուկն աղա:
- Աղամ, աղամ...ի՞նչն աղամ:
- Քունջ ու պուջախի տակերն աղա...

Մարդիկ հմայական արարողությամբ ձգտել են ոչնչացնել չարը, անցանկալին:

«Այդ օրը հիշատակն է արարչության չորրորդ օրվա, երբ Աստված լուսատուներ դրեց երկնքի հաստատության ներսում և դրանով տվեց Արդարության Արեգակի՝ Քրիստոսի ծննդյան ավետիսը: Ավագ չորեքշաբթին նաև պատկերն է չորրորդ ժամանակաշրջանի, երբ Աբրահամը ստացավ Իսահակի ծննդյան ավետիսը (Ծննդ. ԺԸ), հրեաները Եգիպտոսից դուրս եկան (Ելք. ԺԲ - ԺԴ), Վկայության խորանը պատրաստվեց (Ելք.ԻԵ - ԻԷ), և Իսրայելի որդիներն Ավետյաց երկիր փոխադրվեցին (Հեսու Ա - ԺԹ):»:

Ավագ չորեքշաբթի օրը հիշատակն է նաև Տիրոջ մատնության, որ կատարվեց Նրա աշակերտ Հուդայի կողմից՝ քահանայապետերից ստացած 30 արծաթի դիմաց (Մատթ. ԻԶ 14-16)»:

Ավագ հինգշաբթի այգեպանները, վերցնելով կացինը, այգի են մտել և, վատ բերք տվող ծառերի բնին կացնի բույթ կողմով երեք անգամ հարվածելով, վախեցրել. «Բար ես տալու, տուր, թե չէ՝ կկտրեմ»:

Առավոտյան, ի հիշատակ Քրիստոսի ու իր տասներկու աշակերտների խորհրդավոր ընթրիքի, եկեղեցում պատարագ է մատուցվել: Երեկոյան եկեղեցում ոտնվալյի արարողություն է կատարվել՝ ի հիշատակ Քրիստոսի ձեռքով իր աշակերտների ոտքերը լվանալու արարողությանը: Օրհնվել է յուղը, որը ձեռքին պահած տարել են տուն՝ յուղի պուլիկի, խնոցու մեջ զցելու, կովի պտուկներին քսելու՝ վերջինիս կաթնատվությունն ու յուղի առատությունը ապահովելու ակնկալիքով: Ժամերգությունից հետո տեղի է ունեցել նաև Քրիստոսի չարչարանքի ու խաչելության ծիսական արարողությունը, որն հայտնի է «Խավարում», «Խավարման գիշեր», «Սգի գիշեր» անուններով: Եկեղեցում 13 մոմեր են վառել, ապա՝ գույգ-գույգ մարել՝ Ավետարանը կարդալու, շարականներ երգելու ընթացքում: Միայն մեկը՝ մեջտեղի մոմն է վառված մնացել՝ խորհրդանշելով մենակ մնացած Քրիստոսին:

Հինգշաբթի գիշերը դարբինները, մի ոտքի վրա կանգնած, բոլորովին լուռ, մինչ այդ յոթ ամրոցի դռներից հավաքած երկաթի կտորտանքներից փոքրիկ մատանիներ, ապարանջաններ, հմայիլներ(ուրբաթարուրթ) են շինել՝ հաջորդ օրը եկեղեցու դռանը կանգնած՝ անխոս վաճառելու նպատակով:

Ավագ հինգշաբթի օրը նաև Ջատկի ձվերը ներկելու օրն էր: Ներկում էին առայժմ սահմանափակ թվով ձվեր, ընտանիքի անդամների թվին հավասար կամ յոթ հատ, դրանցով պիտի թաթախվեին, իսկ բուն Ջատկի համար նախատեսվող հսկայական քանակությամբ ձվերը պիտի ներկվեին - եփվեին շաբաթ օրը: Ներկում էին միայն կարմիր գույնով: Շատ տեղերում հավատում էին, որ Ջատկի հինգշաբթի օրը ներկած ձու ուտողների ասամները չեն ցավի:

«Ավագ հինգշաբթի օրը պատկերն է արարչության հինգերորդ օրվա, երբ Արարիչը ստեղծեց ձկներին ու թռչուններին:

Այս օրն ունի նաև հինգերորդ ժամանակաշրջանի խորհուրդը, երբ Իսրայելի զավակները կերան զատկական գառը, մկրտվեցին ամպի ու ծովի մեջ, անապատում կերան երկնքից իջած մանանան և ըմպեցին վիմաբուխ աղբյուրից (Ելք. ԺԲ, ԺԴ, ԺԶ, ԺԷ):

Ավագ հինգշաբթի օրը Տերը գալիս է Վերնատուն, որը Եկեղեցու օրինակն է, այնտեղ ուտում զատկական գառը, լվանում է Իր աշակերտների ոտքերը (սրա հիշատակն ենք նշում եկեղեցում այս օրը կատարվող Ոտնվա արարողությամբ, որի վերջում հավատացյալներին օրհնված յուղ է բաժանվում հիվանդությունների պարագային

գործածության համար), նրանց հաղորդ դարձնում էր Մարմինն ու Արյանը՝ այսպիսով հաստատելով սուրբ Պատարագի խորհուրդը, իսկ գիշերը ելնում է Ձիթենյաց լեռ, Իր աստվածային գլուխը գետին խոնարհելով՝ աղոթում Հորը և ձերբակալվում (Մատթ. ԻԶ 17-46): Տերը նախ լվաց աշակերտների ոտքերը, ապա տվեց Իր Մարմինն ու Արյունը՝ կամենալով նախ սրբել նրանց աղամական մեղքից և հետո տալ սուրբ Խորհուրդը:

Ավագ հինգշաբթի օրը, երբ Տերը Վերնաստանը նստեց Իր աշակերտների հետ, խորհրդանշում է Քրիստոսի՝ Իր փառքի աթոռին նստելն Իր տասներկու աշակերտների հետ:

Ավագ հինգշաբթի երեկոյան եկեղեցիներում կատարվում է Խավարման արարողությունը, որն արդեն վերաբերում է Ավագ ուրբաթի խորհրդին՝ Տիրոջ ձերբակալությանը, չարչարանքներին, խաչելությանն ու մահվանը, և Խավարում է կոչվում այն պատճառով, որ Հիսուսի խաչելության ժամանակ արևը կեսօրին խավարեց մինչև ժամը երեքը, երբ Հիսուսը հոգին ավանդեց (Մատթ. ԻԷ 45-50)»:

Ուրբաթ օրը, ըստ եկեղեցական տոնացույցի, Քրիստոսի խաչվելու օրն է, ուստի սգի օր էր: Ավագ ուրբաթ պատարագ չի մատուցվել, որովհետև այդ օրը Քրիստոսն ինքը պատարագվեց (գոհաբերվեց): Եկեղեցում ճաշու վեցերորդ ժամին հանդիսավոր թափորով կատարվել է Քրիստոսի խաչելության կարգը, իսկ երեկոյան՝ թաղման կարգը: Ի նշան սգի՝ ուրբաթ օրը մարդիկ չեն լվացվել, ի հիշատակ Քրիստոսի չարչարանքի՝ ոչ միայն այս, այլև մնացյալ ուրբաթ օրերն էլ պաս են պահել:

Վաղ առավոտյան բոլոր հայ դարբինները, առանց խոսելու, գնում էին դարբնոց և երեք կամ յոթ անգամ մուրճով հարվածում զնդանին, որ Արտավազդի շղթաները հաստանան և նա չկարողանա դուրս գալ քարանձավից ու քանդի, տակնուվրա անի աշխարհը:

Դարբիններն ու ոսկերիչները այդ օրը նաև մեծ քանակությամբ չարարգել նշաններ էին պատրաստում, որոնք հայտնի էին «ուրբաթաթուր» և «անժմի» անունով: Դրանք մեծ մասամբ երկաթե փոքրիկ օղեր, մատանիներ, ապարանջաններ էին, որոնք մայրերը գնում էին իրենց զավակներին չար աչքից զերծ պահելու համար և կարմիր-կանաչ թելերով կարում նրանց բաճկոններին, հագցնում մատին, կախում օրորոցներից: Մինևույն ժամանակ շորերի մեջքին, վերնաշապիկի վրա թելերով ճյուղանման նախշակարել են, իսկ կտորներով՝ խաչ կարել: Մարդիկ գույնզգույն թելեր կամ կտորներ են տարել եկեղեցի, օրհնել տվել: Եվ այս բոլորը նրա համար, որ ազատվեն չարից, փորձանքից, հեռու մնան չար աչքից, կայծակից:

Ուրբաթ գիշերը եկեղեցում էին անցկացնում, սգո, տառապանքի, լացի ու վշտի մթնոլորտում:

«Ավագ ուրբաթը խորհրդանշում է արարչության վեցերորդ օրը, երբ Աստված հողից արարեց Ադամին, Իր պատկերով ու նմանությամբ, իսկ հետո ստեղծեց Եվային և նրանց

դրեց Դրախտում: Ուրբաթ օրը Ադամն ու Եվան կերան արգելված պտուղը, մերկացան փառքից, և Տերն անեծքով պատժելով մարդուն՝ արքայրեց Դրախտից:

Վեցերորդ ժամանակաշրջանում Աստված սուրբ Կույսի անարատ արգանդում դարձավ կատարյալ Մարդ՝ հոգով, մտքով ու մարմնով, ոչպեսզի կատարի տնօրինական գործերը: Ավագ ուրբաթ օրը, ինչպես արդեն նշվեց, Տերը Հուդայի մատնությամբ ձերբակալվեց, ծեծի ու ծաղրի ենթարկվեց և ապա, Իր վրա վերցնելով Ադամի անեծքն ու դատապարտությունը, խաչի վրա մեռնելով, բացեց Իր կողը, և կողից բխած ջրով լվաց մարդու մեղքերը, իսկ բխած արյամբ մեզ գնեց չարի ծառայությունից (Մատթ. ԻԶ 47 - ԻԷ 56): Եվ ինչպես Ադամի կողից ստեղծվեց նրա կինը՝ Եվան, այդպես էլ Տիրոջ կողից ելավ Նրա հարսը՝ Եկեղեցին: Այսօր թեպետ ուրախություն է հոգիների համար, քանի որ Քրիստոսի չարչարանքներով մեր հոգիներն ազատվեցին դժողքից, սակայն մարմնապես սուգ է ու տրտմություն»:

Ըստ եկեղեցու

Զատիկին նախորդող շաբաթը կոչվում է Ավագ (մեծ) շաբաթ, որտեղ ամփոփված է Հիսուս Քրիստոսի երկրային կյանքի ամենակարևոր շրջանը՝ ուսուցումները, չարչարանքները, մահն ու հարությունը:

ԱՎԱԳ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ՝ Նվիրված է երկնքի ու երկրի արարչագործությանը: Այս օրը մենք հիշում ենք անպտուղ թզենու առակը, երբ Հիսուս թզենու վրա բացի տերևներից ոչինչ չտեսնելով՝ անիծեց ասելով՝ «Այսուհետև քեզանից հավիտյան պտուղ թող չլինի»: Հիսուս այս առակով ցույց է տալիս բոլոր նրանց, ովքեր զարդարված են արտաքին բարեպաշտությամբ, սակայն չունեն այդ բարեպաշտության հոգևոր պտուղը՝ բարի գործերն ու ողորմածությունը և այլաբանորեն՝ պտղից, մարդկային բարի գործերից և առաքինություններից զուրկ մարդը կպատժվի թզենու օրինակով:

ԱՎԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ՝ Նվիրված է տաս կույսերի առակին: Տաս կույսերն իրենց լապտերները առած, փեսային ու հարսին դիմավորելու դուրս եկան: Նրանցից հինգը հիմար էին, իսկ մյուս հինգը՝ իմաստուն: Հիմարները լապտերները վերցրին, բայց իրենց հետ բավարար ձեթ չվերցրին: Իսկ իմաստունները ունեին բավարար ձեթի պաշար: Փեսան ուշանում էր, ուստի կույսերը քուն մտան: Կեսգիշերին ձայն լսվեց. «Ահա փեսան եկավ»: Իմաստուն կույսերը պատրաստ էին պահել իրենց լապտերները և փեսայի հետ հարսանիքի սրահը մտան ու դուռը փակվեց: Եկեղեցու հայրերը այլաբանական, խորհրդաբանական իմաստներ են տվել այս առակին. փեսան Քրիստոսն է, և հարսանիքի սրահը՝ երկնքի արքայությունը, որին արժանանում են իմաստունները, ովքեր ժամանակին բավարար չափով ձեթով, այսինքն՝ ողորմության բարի գործերով են լցնում իրենց լապտերները: Ավագ երեքշաբթին մի ներքին ընդհանրությամբ կապված է նախորդ օրվա հետ. ակնարկում է, որ մեր առաքինի գործերի պտուղներով հոգեպես պետք է

պատրաստ լինենք Քրիստոսի երկրորդ գալստյանը, այլապես կչորանանք թզենու պես և երկնքի արքայությունից դուրս կմնանք հիմար կույսերի նման: Ավագ երեքշաբթի երեկոյան ժամերգության ընթացքում ատյան են դուրս գալիս տասը մանուկներ՝ խորհրդանշելով տասը կույսերին և իրենց ձեռքին պահելով մոմեր՝ հինգը վառվող, իսկ հինգը՝ հանգած: Վառվող մոմերը խորհրդանշում են հավատքի լույսը, Աստծո պատվիրաններն աջքի առաջ ունենալը և գործելը՝ ըստ Ավետարանական պատգամի՝ «Քո խոսքը ճրագ է իմ ոտքերի համար»:

ԱՎԱԳ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ՝ Օծում և մատնություն: Այսօրը հիշատակում ենք այն մեղավոր կնոջը, ով թանկագին յուղով օծեց Քրիստոսի գլուխը, ինչը խորհրդանշեց Քրիստոսի մոտալուտ մահը: Առաքյալները մեղադրեցին այդ կնոջը՝ յուղը վատնելու համար: Իսկ Հիսուսը նրանց պատասխանեց. «Ինչո՞ւ եք նեղություն տալիս այդ կնոջը, նա իմ հանդեպ մի բարի գործ կատարեց. աղքատներին ամեն ժամ ձեզ հետ ունեք, իսկ ինձ միշտ ձեզ հետ չեք ունենա: Իմ մարմնի վրա այդ յուղը թափելով՝ նա իմ թաղվելը կանխանշեց»: Օծման այս դեպքին հաջորդեց Հուդայի՝ Հիսուսին մատնելու վճիռը, ով երեսուն արծաթով ու համբուրելով մատնեց իր ուսուցչին: «Այն ժամանակ տասներկուսից մեկը՝ Հուդա Իսկարիովտացին, գնաց քահանայապետի մոտ ու ասաց. Ի՞նչ կկամենայիք ինձ տալ, որ ես նրան ձեզ մատնեմ»: Եվ նրանք երեսուն արծաթ դրամ խոստացան Հուդային:

ԱՎԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ՝ Առավոտյան մատուցվում է Սուրբ Պատարագ՝ ի հիշատակ վերջին ընթրիքի ժամանակ Քրիստոսի կողմից հաղորդության խորհրդի հաստատման: Պատարագը իմաստավորվում է մարդկանց փրկության համար, Քրիստոսի զոհաբերությամբ՝ խաչվելով, իր արյունը հեղելով և հաղորդության խորհրդի կատարումով, որը սուրբ սեղանի վրա օրհնված և պատարագված հացն ու գինին են: Որոնք Հիսուսի խորհրդանշական մարմինն ու արյունն են՝ հոգևոր սնունդը մարդկանց համար:

Ավագ հինգշաբթի երեկոյան կատարվում է ոտնվալի արարողությունը: Վերջին ընթրիքից հետո Հիսուս ծնկի եկավ իր աշակերտների առջև ու ծառայաբար լվաց նրանց ոտքերը: Եկեղեցու հայրերը մի գեղեցիկ համեմատություն են կատարում. Ինչպես Ադամը պտուղը ճաշակելու համար նախ ոտքերով ընթացավ, քայլեց դեպի ծառը, Քրիստոսն էլ, մարդ արարածի քայլերը դեպի երկնքի արքայություն ուղղելուց առաջ, նախ աշակերտների ոտքերը լվաց:

Այս օրը բարձրաստիճան հոգևորականի կողմից, խորանում՝ յուղի օրհնության և տասներկու մանուկների ոտնվալի արարողություն է կատարվում: Արարողություններից հետո այդ օրհնված յուղը բաժանվում է մարդկանց, որը օգտագործում են հիվանդությունների դեպքում կամ խառնում տանն ունեցած յուղին:

Ավագ հինգշաբթի երեկոյան կատարվում է նաև խավարման արարողությունը. խաչելությունից առաջ Հիսուսի գլխին փշե պսակ դրեցին, ծաղրեցին, անարգեցին ապա խաչեցին, ծարավը հագեցնելու համար ջրի փոխարեն լեղի տվեցին ու մեռնելուց հետո էլ տեգով խոցեցին: Արարողությունը սկսվում է այսպես. խորանի վրա վառվում են տասներկու մոմերը, մեկ հատ մեծ՝ նրանց միջև, որը խորհրդանշում է Քրիստոսին: Այդ ընթացքում ավետարաններից կարդացվում են յոթ հատվածներ, որոնք բովանդակում են Հիսուսի՝ Գեթսեմանիի պարտեզում աղոթելը, Հուդայի մատնելը, Հիսուսի՝ ամբոխի ձեռքը հանձնվելը, անարգվելը, Պետրոսի ուրանալն ու գղջալը: Ապա ամեն ավետարանի ընթերցումից հետո հանգնում են խորանի տասներկու մոմերից երկուսը և վերջում մնում է մեկը, որն էլ խորհրդանշում է առաքյալների Քրիստոսին մենակ թողնելն ու լքելը:

ԱՎԱԳ ՈՒՐԲԱԹ՝ Այս օրը եկեղեցին հիշատակում է Քրստոսի չարչարանքները, խաչելությունն ու թաղումը: Այս օրը առավոտյան կատարվում է նաև խաչելության կարգ, հավատացյալները եկեղեցում պատրաստում են Քրիստոսի խորհրդանշական գերեզմանը՝ զարդարված ծաղիկներով, երեկոյան կատարվում է թաղման կարգ և հանդիսավոր թափոք, որն էլ խորհրդանշում է Քրիստոսի թաղումը: Եվ ապա այդ գերեզմանի ծաղիկները բաժանվում են մարդկանց:

ԱՎԱԳ ՇԱԲԱԹ՝ Շաբաթ երեկոյան կատարվում է Չատիկի՝ Սուրբ Հարության Ճրագալույցի պատարագ, երբ տրվում է Քրիստոսի Հարության ավետիսը, որով և ավարտվում է Մեծ պահքը: Ճրագալույցի պատարագով սկսվում է Հարության տոնը, իսկ կիրակի օրը Չատկական պատարագով այն վերածվում է համընդհանուր տոնախմբության: Հիսուսն իր մահով հաղթեց մահվանը, մեզ՝ մարդ արարածներիս փրկության համար: Երբ Չատկական պատարագին լսում ենք «Քրիստոս Յարեաւ ի մեռելոց» ավետիսը, մենք էլ մեր ձայնը բարձրացնենք, պատասխանելով՝ Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի:

Ավագ շաբաթվա արարողակարգերի մասին կարող եք տեղեկանալ նաև http://www.qahana.am/?In=am&page=spiritual_library_item&id=483 կայքից

«Չատկի շաբաթ, կարմիր հավկիթ, կարմիր արև, կանաչ են սար ու ձորեր»

Ավագ շաբաթ օրը առավոտյան Պատարագի ընթացքում՝ «Քրիստոս հարեալ ի մեռելոց» բառերը լսելուն պես երեխաները ճռռացրել են ճոխկները՝ չար ոգիներին փախցնելու նպատակով: Ոմանք էլ հենց տեղում՝ եկեղեցու մեջ, մաքրել են իրենց բերած ձվերն ու կերել, այսինքն՝ բերանն այստեղ են առաջին անգամ ձվով օծել: Պատարագից հետո Տերնդեզից ու Ծաղկազարդից պահպանած ճյուղերով վառել են թոնիրները և Չատկի սեղանի համար կերակուրներ պատրաստել, կարմիր ներկել Մեծ պասի ընթացքում հավաքած ձվերը, որից հետո տեղի է ունեցել Ս. Չատկի նախատոնակը: Մեծ պասն ավարտված է: Ընտանիքը հավաքվել է Չատկի սեղանի շուրջը, ուր ձու, ձկնեղեն,

յուղեղեն կերակուրներ, աղ ու հաց և ծիսական այլ կերակուրներ ճաշակելով՝ լուծել են պասար:

Շաբաթ օրը ճրագալույց է՝ ճրագներ վառելու արարողություն: Եկեղեցում երեկոյան տրվող արարողությունը սովորականից շուտ է սկսվում, որպեսզի այն լույսով ավարտվի: Ս. Ծննդի ճրագալույցի արարողությանը նման կարգով կարդացվում են հատվածներ Ս. Գրքից, և ապա մատուցվում է Ս. Պատարագը: Արարողության ժամանակ բոլորի ձեռքերին վառվող մումեր են լինում:

Զատիկի շաբաթ օրը պոկել են երդիկից կախված Ակլատիզի վերջին՝ յոթերորդ փետուրը, պասար լուծելուց հետո մեծով-փոքրով ներկած ձվեր են կովեցրել: Երեկոյան երիտասարդները, երեխաները շրջել են տնետուն, «Ավետիս» երգել, Քրիստոսի հրաշափառ հարությունը ավետել:

Ավետիք, ձեզ ավետիք,

Ձեզ ու մեզ մեծ ավետիք,

Քիրստոնեյք, արթուն կացեք,

Քրիստոս հարեյալ ի մեռելոց:

Այնթափցիները, որոնք փետրագարդ սոխը կոչում էին Խուլուճիկ, Մեծ պասի վերջին օրը այն թաթախում էին մաճնի մեջ և նետում տանիքը: Ըստ նրանց պատկերացումների, սոխը դառնում էր մկաններ, խոփվը՝ թներ, ինքը՝ Խուլուճիկն ամբողջովին՝ թռչում, որ թռչում - գնում էր՝ հաջորդ տարին վերադառնալու պայմանով:

Շաբաթ գիշերը, տարվա բոլոր շաբաթ օրերի նման, տան ճրագը վառ են պահել, որ սովորաբար այդ օրն իրենց այցելող հարազատ ննջեցյալների հոգիները մթության մեջ չլինեն: Այդ օրը նույնիսկ լվացք չեն արել, որ ննջեցյալների խմելու ջուրն անգամ չպակասի: Ճռոացրել են ճոխկները՝ չար ոգիներին փախցնելու նպատակով:

«Այս օրը պատկերն ու օրինակն է արարչության յոթերորդ օրվա, երբ Աստված հանգստացավ Իր բոլոր գործերից: Աստված վեց օրում արարեց ժամանակավոր ու ապականության ենթակա աշխարհը, իսկ յոթերորդ օրը՝ սրբերի հանգիստը: Անցած օրերն Աստված պատվեց արարչությամբ, իսկ այս օրը՝ օրհնությամբ ու սրբությամբ:

Վեցերորդ ժամանակաշրջանում Փրկիչը եկավ կամավորապես չարչարվելու: Այս մեծախորհուրդ շաբաթ օրը հիշատակվում են Տիրոջ թաղումը և հանգիստը գերեզմանում (Մատթ. ԻԷ 57-61): Այս օրը Հիսուսը մարդկանց հոգիների չարչարանքների տունը՝ դժոխքը ավերեց և բացեց հանգստյան տունը՝ Դրախտը:

Իսկ յոթերորդ ժամանակաշրջանի հասնելուն պես Տերը կրկին պիտի գա և արդարներին շնորհի աշխարհի սկզբից նրանց համար պատրաստված արքայությունը՝ հավիտենական հանգիստը:

Թեև Տիրոջ թաղման հիշատակի օրը Ավագ շաբաթն է, սակայն թաղման գլխավոր արարողակարգը կատարվում է Ավագ ուրբաթ երեկոյան:

Իսկ Ավագ շաբաթ օրվա երեկոյան կատարվում է սուրբ Զատիկի ճրագալույցի արարողությունը՝ այսպիսով եզրափակելով «Տիրոջ չարչարանքների շաբաթը և ավետելով Նրա հարությունը մեռելներից»:

Ըստ եկեղեցու

1. Աղբյուրը՝ <http://www.surbzoravor.am/post/view/avag-shabat-chragaluyc-surb-zatki>

Հինգ տաղավար տոներից Սուրբ Զատիկը քրիստոնյայի կյանքում կարևոր և մեծագույն տոն է: Այն մեծ ուրախությամբ նշվում է Հիսուս Քրիստոսի հրաշափառ Հարությունից ի վեր, որը Քրիստոսի կողմից մեզ պարգևած հաղթանակն է. Նա Իր մահով ջախջախեց մահը:

Ավագ Շաբաթը պատկերն ու օրինակն է արարչության յոթերորդ օրվա, երբ Աստված հանգստացավ Իր բոլոր գործերից: Աստված վեց օրում արարեց ժամանակավոր ու ապականության ենթակա աշխարհը, իսկ յոթերորդ օրը՝ սրբերի հանգիստը: Անցած օրերն Աստված պատվեց արարչությամբ, իսկ այս օրը՝ օրհնությամբ ու սրբությամբ:

Վեցերորդ ժամանակաշրջանում Փրկիչը եկավ կամավորապես չարչարվելու: Այս մեծախորհուրդ շաբաթ օրը հիշատակվում են Տիրոջ թաղումը և հանգիստը գերեզմանում (Մատթեոս 27:57-61): Այս օրը Հիսուսը մարդկանց հոգիների չարչարանքների տունը՝ դժոխքը, ավերեց և բացեց հանգստյան տունը՝ Դրախտը: Իսկ յոթերորդ ժամանակաշրջանի հասնելուն պես Տերը կրկին պիտի գա և արդարներին շնորհի աշխարհի սկզբից նրանց համար պատրաստված Արքայությունը՝ հավիտենական հանգիստը: Թեև Տիրոջ թաղման հիշատակի օրը Ավագ Շաբաթն է, սակայն թաղման գլխավոր արարողակարգը կատարվում է Ավագ Ուրբաթ երեկոյան:

Իսկ Ավագ Շաբաթ օրվա երեկոյան կատարվում է Սուրբ Զատիկի ճրագալույցի արարողությունը՝ այսպիսով եզրափակելով Տիրոջ չարչարանքների շաբաթը և ավետելով Նրա Հարությունը մեռելներից:

Անդրադառնալով ճրագալույցի Պատարագին՝ նշենք, որ ճրագալույց նշանակում է ճրագը վառել: Հնում ամեն կիրակի երեկոյան ձեթ էին լցնում կանթեղների մեջ և վառում: Հետագայում, սակայն, ճրագալույց սկսեցին անվանել երեկոյան Պատարագը, որը մեր եկեղեցում կատարվում է բացառապես Սբ. Ծննդյանը և Սբ. Հարությանը նախորդող երեկոյան:

Սբ. Զատիկի ճրագալույցի Պատարագի ավարտին պատարագիչ քահանան Սուրբ Սեդանը սպասավորող սարկավազների ու դպիրների ուղեկցությամբ՝ մոմերով,

բուրվառով, հարության պատկեր խաչվառով, քշոցներով ու ծնծղաներով հանդիսավոր թափոր կազմած իջնում է խորանից և ատյանում կատարվում է նախատոնակի արարողություն: Ավետարանի ընթերցումից հետո հանդիսապետ հոգևորականը «Այսօր հարյալ» և «Քրիստոս հարյալ» շարականների, տաղերի ու հոգևոր երգերի երգեցողության ներքո բուրվառով խնկարկում է եկեղեցում հավաքված հավատացյալներին և ի լուր ամենքի հնչեցնում է կյանք պարզևող ավետիսը՝ «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»:

Եվ եկեղեցին՝ Քրիստոսի Հարության ուրախությամբ որպես մեկ ամբողջություն, ի պատասխան հնչեցնում է «Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի»:

Սուրբ Հարության ավետիսով ավարտվում է 48 օր առաջ սկսված Մեծ պահքը, որը լուծվում է ձկով, ձվով և յուղով:

Վերջում ներկաները խորանի մոմից վառում են իրենց մոմերը և տանում իրենց տները՝ լուսավորելու համար աշխարհը լուսավորող Քրիստոսի լույսով:

Ճրագալույցի Պատարագով սկսվում է Սուրբ Հարության տոներ:

Թե՛ Սուրբ Ծննդյան և թե՛ Սուրբ Հարության տոներին միմյանց ողջունելը ունի հին սովորություն և մեզ է հասել Տիրոջ առաքյալներից: Նրանք Քրիստոսի հարության ժամանակ ասում էին. «Իսկապե՛ս որ Տերը հարություն առավ» (Ղուկաս 24:54):

«Քրիստոս յարեալ» այս խոսքերի մեջ է խտանում մեր հավատքի էությունը, մեր հույսի և ապավինության ամրությունն ու անսասանությունը, հավիտենական ուրախությունն ու երանությունը: Հոգուց և սրտից բխած ուրախ ավետիսը մեր կյանքում զգացնել է տալիս Հարուցյալ Փրկչի լուսավոր ներկայությունը: Եվ պարզ է, որ այս խոսքերը զուտ տոնի օրը հնչող խոսքեր չպետք է լինեն, այլ պետք է ոգեշնչված լինեն կենդանի հավատքից և Աստծո հանդեպ սիրուց:

2. Աղբյուրը՝ <http://ter-hambardzum.net/avag-shabath/>

Հիսուս Քրիստոսի հրաշափառ [հարությանը](#) նախորդող շաբաթը կոչվում է Ավագ (այսինքն՝ Մեծ) շաբաթ: «Ավագ» կամ «Մեծ» կոչվելու պատճառն այն է, որ այն մեզ ավանդում է մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի երկրային կյանքի ամենակարևոր շրջանը՝ վերջին յոթ օրերի ուսուցումները, չարչարանքները, մահը և հարությունը: Այս շաբաթվա յուրաքանչյուր օր ևս կրում է «ավագ» անվանումն ու իր այլաբանական խորհուրդն ունի: Ավագ շաբաթն սկսվում է [Ծաղկազարդի](#) կիրակիով՝ Հիսուս Քրիստոսի Երուսաղեմ մուտքով, որի մասին պատմում են չորս Ավետարանները. «Եվ բազում ժողովուրդ իրենց զգեստները փռեցին ճանապարհի վրա, իսկ ուրիշներ ծառերից ձյուղեր էին կտրում ու սփռում ճանապարհի վրա: Առաջից և հետևից գնացող ժողովրդի բազմությունը

աղաղակում էր և ասում. «Օրհնությո՛ւն Դավթի Որդուն, օրհնյա՛լ է՛ Նա, որ գալիս է Տիրոջ անունով, օրհնությո՛ւն բարձունքներում» ([Մատթ. ԻԱ 8-9](#)):

Ծաղկազարդի օրը Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Կաթողիկոսի բարձր տնօրինությամբ հռչակված է որպես մանուկների օրհնության օր՝ նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Տիրոջ՝ Երուսաղեմի տաճար մտնելու ժամանակ մանուկներն աղաղակում էին՝ ասելով. «Օրհնությո՛ւն Դավթի որդուն» ([Մատթ. ԻԱ 15](#)):

ԱՎԱԳ ՇԱԲԱԹՎԱ ՕՐԵՐԸ

Ավագ երկուշաբթի-Անպտուղ թզենու չորացում:

Նվիրված է աշխարհի՝ երկնքի ու երկրի [աքաքչագործությանը](#): Այս օրը մտաբերում ենք այն դեպքը, երբ Հիսուսի անեծքով չորացավ անպտուղ թզենին ([Մատթ. ԻԱ 18-22](#), [Մարկ. ԺԱ 12-14, 20-25](#)), և Երուսաղեմի Տաճարի մաքրագործումը ([Մատթ. ԻԱ 12-17](#), [Մարկ. ԺԱ 15-19](#), [Ղուկ. ԺԹ 45-48](#), [Հովհ. Բ 13-22](#)): Բեթանիայից Երուսաղեմ վերադառնալիս Հիսուս քաղց է զգում: Եվ ճանապարհի վրա մի թզենի տեսնելով՝ մոտենում է նրան և նրա վրա տերևից բացի ոչինչ չգտնելով՝ թզենուն ասում է. «**Այսուհետև քեզնից հավիտյան պտուղ թող չլինի**»: Նույն պահին թզենին չորանում է: Հիսուս անհիծելով տերևներով զարդարված, բայց անպտուղ թզենուն՝ փարիսեցիներին էր ակնարկում, ովքեր արտաքին բարեպաշտությամբ էին զարդարված, սակայն չունեին այդ բարեպաշտության հոգևոր պտուղը՝ բարի գործերը և ողորմածությունը:

Պտուղն այլաբանորեն խորհրդանշում է մարդկային բարի գործերն ու [առաքինությունները](#), որոնցից զուրկ մարդը կպատժվի այս թզենու օրինակով: Ինչպես ասում է ս. Հակոբոս առաքյալը՝ «**Հավատքն առանց գործերի մեռած է**» ([Հակ. Բ 20](#)):

Երուսաղեմի Տաճարի մաքրագործումը կատարվեց ի խնդիր հավատի մաքրության: Հիսուսը մտավ տաճար և շրջելով աղավնեվաճառների և լուսայափոխների սեղանները՝ դուրս հանեց նրանց, ովքեր տաճարի մեջ առևտուր էին անում: Եվ ասաց. «**Գրված է. «Իմ տունը աղոթքի տուն պիտի կոչվի, իսկ դուք ավազակների որջ եք այն դարձրել**» ([Ես. ԾԶ 7](#), [Երեմ. Է 11](#)): Աստծո Տաճարը աղոթքի և պաշտամունքի տուն է, և չի կարելի այն առքուվաճառքի տեղ դարձնել: Իր այս արարքով Տերը մեզ սովորեցնում է սրբությունների հանդեպ պատշաճ վերաբերմունք ցուցաբերել:

Ավագ երեքշաբթի — Տասը կույսերի առակը:

Ավագ երեքշաբթին մի ներքին ընդհանրությամբ կապված է նախորդ օրվա հետ. ակնարկում է, որ մեր առաքինի գործերի պտուղներով հոգեպես պետք է պատրաստ

լինենք Քրիստոսի երկրորդ [գալստյանը](#), այլապես կչորանանք թզենու պես և երկնքի արքայությունից դուրս կմնանք հինգ հիմար կույսերի նման:

Ավագ երեքշաբթի, երեկոյան [ժամերգության](#) ընթացքում, եկեղեցու աստյան են դուրս գալիս տասը մանուկներ՝ խորհրդանշելով տասը կույսերին և իրենց ձեռքին պահելով մոմեր՝ հինգը վառվող, իսկ հինգը՝ հանգած: «**Մանուկների ձեռքը վառվող մոմ են տալիս, որը խորհրդանշում է հավատքի լույսը, Աստծու պատուիրաններն աչքի առաջ ունենալը և գործելը՝ ըստ այս խոսքի. «Քո խոսքերը ճրագ են իմ ոտքերի համար» (Սաղմ. ԸԺԸ 105)** (ս. Գրիգոր Տաթևացի, Քարոզգիրք Ձմեռան, էջ 61):

Օրվա ավետարանական պատգամն է. «**Արթո՛ւն կացեք, որովհետև չգիտեք Տիրոջ գալստյան և ձեր բարի կամ չար գործերի քննության ո՛չ օրը և ո՛չ էլ ժամը**»:

Ավագ չորեքշաբթի — Օծում և մատնություն:

Այսօր հիշատակում ենք այն մեղավոր կնոջը, ով թանկագին յուղով օծեց Քրիստոսի գլուխը, որ խորհրդանշում էր Նրա մոտալուտ մահը: [Առաքյալները](#) մեղադրեցին այդ կնոջը՝ յուղը վատնելու համար. «**Կարելի էր մեծ գնով վաճառել այդ և տալ աղքատներին**»: Հիսուս նրանց ասաց. «**Ինչո՞ւ եք նեղություն տալիս այդ կնոջը. նա իմ հանդեպ մի բարի գործ կատարեց, աղքատներին ամեն ժամ ձեզ հետ ունեք, բայց ինձ միշտ ձեզ հետ չեք ունենա: Իմ մարմնի վրա այդ յուղը թափելով՝ նա իմ թաղվելը կանխանշեց: Բայց ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, որ ամբողջ աշխարհում, ուր էլ այս Ավետարանը քարոզվի, պիտի պատմվի դրա հիշատակին, նաև ինչ որ դա արեց**» ([Սաղթ. ԻԶ 6-13](#), [Մարկ. 3-9](#), [Հովհ. ԺԲ 1-11](#)): Օծման այդ դեպքին հաջորդեց Հուդայի՝ Հիսուսին մատնելու վճիռը. «**Այն ժամանակ Տասներկուսից մեկը՝ Յուդա Իսկարիոփտացի կոչվածը, գնաց քահանայապետների մոտ ու ասաց. «Ի՞նչ կկամենայիք ինձ տալ, որ ես նրան ձեզ մատնեմ**»: Եվ նրանք երեսուն արծաթ դրամ խոստացան նրան» ([Սաղթ. ԻԶ 14-15](#)):

Ավագ հինգշաբթի-Վերջին ընթրիք՝ Ս. Հաղորդության խորհրդի հաստատում, Ոտնկվա:

Առավոտյան մատուցվում է [Ս. Պատարագ](#)՝ ի հիշատակ Վերջին ընթրիքի ժամանակ Հաղորդության խորհրդի հաստատման, երբ Հիսուս Քրիստոս վերնատանը վերցրեց հացը. օրհնեց, կտրեց և տվեց տասներկու աշակերտներին ու ասաց. «**Առե՛ք, կերե՛ք, այս է Իմ մարմինը**»: Ապա բաժակը վերցնելով՝ գոհություն հայտնեց, տվեց նրանց ու ասաց. «**Խմեցե՛ք դրանից բոլորդ, որովհետև այդ է Նոր ուխտի Իմ արյունը, որ թափվում է շատերի համար**» ([Սաղթ. ԻԶ 17-30](#), [Մարկ. ԺԴ 12-26](#), [Ղուկ. ԻԲ 7-14, 21-23](#), [Հովհ. ԺԳ 21-30](#)): Պատարագը իմաստավորվում է մարդկանց [փրկության համար](#) Քրիստոսի զոհաբերությամբ՝ [խաչվելով](#), Իր արյունը հեղելով և [Հաղորդության](#)

[խորհրդի](#) հաստատումով, որը [Սուրբ Սեդանի](#) վրա օրհնված և պատարագված հացն ու զինին են: Դրանք Հիսուս Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունն են և հոգևոր սնունդ՝ հավատացյալների համար. «**Ով ուտում է իմ Մարմինը և ըմպում Իմ Արյունը, հավիտենական կյանք ունի**» ([Հովհ. 9:55](#)):

Ռտնվա

Ավագ հինգշաբթի երեկոյան կատարվում է Ռտնվայի արարողությունը: Վերջին ընթրիքից հետո Հիսուս ջուրը լցրեց կոնքի մեջ, ծունկի եկավ Իր աշակերտների առջև ու ծառայաբար լվաց նրանց ոտքերը՝ սրբելով մեջքին կապված սրբիչով ([Հովհ. ԺԳ 5](#))՝ հեզության ու խոնարհության օրինակ ծառայելով: «**Եթե Ես՝ Տերս և Վարդապետս, լվացի ձեր ոտքերը, դուք էլ պարտավոր եք միմյանց ոտքերը լվանալ, որովհետև մի օրինակ տվի ձեզ, որ ինչպես Ես ձեզ արեցի, դուք էլ նույն ձևով անեք**» ([Հովհ. ԺԳ 1-20](#)):

Ռտնվայի հիասքանչ արարողության ծիսակարգի ու աղոթքների հեղինակ է համարվում Ընդհանրական Եկեղեցու տիեզերալույս վարդապետներից սուրբ **Եփրեմ Խուրի Ասորին (306-373)**: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս **Գրիգոր Բ Վկայասերը (1066-1105)** ԺԱ դարում այդ կարգը թարգմանել է հայերեն և ներմուծել [Հայ Առաքելական Եկեղեցու ծիսակարգ](#): Հետագայում կարգը հարստացել է նաև զուտ հայկական շարականներով ու աղոթքներով, որոնցից են «[Միրտ իմ սասանի](#)» և «[Ուր ես, մայր իմ](#)» գեղեցկահյուս մեղեդիներն ու Հովհաննես Պլուզ վարդապետի «[Միրտ մասին](#)» խորիմաստ խրատը:

[Եպիսկոպոսը](#) կամ եկեղեցու քահանան տասներկու մանուկների կամ եկեղեցու սպասավորների հետ բարձրանում է խորան: Հոգևորականը խաչով ու Ավետարանով և «**Թող օրհնվեն և սրբագործվեն այս յուղն ու ջուրը**» խոսքերով օրհնում է խորանում դրված ջուրը և յուղը: «**Պահպանիչ**» աղոթքից հետո հոգևորականը վերցնում է սրբիչը, ծունկի գալիս և լվանում տասներկուսի ոտքերը և յուղով օծում: Արարողության վերջում կարդացվում է Ավետարան, ուր հիշատակվում է Քրիստոսի ձեռքով կատարված ոտնվան: Հիսուս աշակերտների ոտքերը միայն ջրով լվաց, իսկ Ռտնվայի արարողության ընթացքում յուղի օգտագործումը խորհրդանշում է Հիսուսի ոտքերին պոռնիկ կնոջ թափած անուշահոտ յուղը ([Հովհ. ԻԲ 3](#)):

Արարողությունից հետո հավատացյալներին բաժանվում է օրհնված յուղ, որը հավատացյալները գործածում են հիմնականում հիվանդությունների դեպքում կամ խառնում տանն ունեցած յուղին:

Ավագ հինգշաբթի երեկոյան կատարվում է մի արարողություն, որը «**Խավարում**» է կոչվում: Սա արդեն վերաբերում է Ավագ ուրբաթի խորհրդին, սակայն Ավագ հինգշաբթի երեկոյան մութն ընկնելուց հետո է կատարվում:

Ավագ Ուրբաթ — Տիրոջ խաչելությունը և թաղումը:

Ավագ ուրբաթ օրվա խորհուրդը ծանրացած է [խաչելության](#) պատմության վրա: Ինչպես արդեն ասվել է, Ավագ Հինգշաբթի երեկոյան կատարվում է «**Խավարման**» արարողությունը:

Խավարում

Խաչելությունից առաջ Տիրոջ գլխին փշե պսակ դրեցին, ծաղրեցին, անարգեցին, ապա խաչեցին, ծարավը հագեցնելու համար ջրի փոխարեն լեղի տվեցին և մեռնելուց հետո էլ տեղով խոցեցին: Քրիստոս այս բոլոր չարչարանքները հանձն առավ և խաչափայտի վրա հոգին ավանդեց՝ [մարդկության փրկության](#) և մեղքերի քավության համար:

Արարողությունն սկսվում է այսպես. խորանի վրա վառվում են տասներկու հավասարաչափ մոմեր և մեկ հատ մեծ՝ նրանց միջև: «**Խավարման**» ընթացքում ավետարաններից կարդացվում են յոթ հատվածներ, որոնք բովանդակում են Հիսուսի՝ Գեթսեմանիի պարտեզում աղոթելը, Հուդայի մատնելը, Հիսուսի՝ ամբոխի ձեռքը հանձնվելը, Աննայի և Կայիափայի առաջ տարվելը, ապտակվելը, անարգվելը և Պետրոսի երեք անգամ ուրանալն ու զոջալը: Ավետարանական ընթերցումներն ընդմիջվում են սաղմոսների ընթերցանությամբ և սուրբ Ներսես Շնորհալու հեղինակած շարականներով: Ամեն ավետարանական ընթերցումից հետո հանգցնում են տասներկու մոմերից երկուսը՝ յուրաքանչյուր կողմից մեկական, վերջում մնում է միայն մեջտեղի մեծ մոմը: Եվս մի շարականից հետո հանգցնում են եկեղեցու բոլոր լույսերը, և երգվում է «Փառք ի բարձունս»-ը, որն առաջին անգամ ասել են հովիվները. «**Փա՛ռք Աստծուն՝ բարձունքներում, երկրի վրա՝ խաղաղությո՛ւն, և հաճությո՛ւն՝ մարդկանց մեջ**» ([Ղուկ. Բ 14](#)): Այս երգի վերջին խոսքերից «**Ծագեա՛**»-ի ժամանակ դարձյալ վառում են լույսերը: Մոմերը հանգցնելը խորհրդանշում է աշակերտների թողնելը և փախչելը, իսկ մեջտեղի մոմը խորհրդանշում է Քրիստոսին, Ով մնացել էր միայնակ:

Ավագ Շաբաթ — Դժոխքի ավերում, Ճրագալույցի պատարագ:

Ավագ շաբաթ օրը նվիրված է Հիսուսի թաղմանը ([Մատթ. ԻԷ 57-61](#), [Մարկ. ԺԵ 42-47](#), [Ղուկ. ԻԳ 50-56](#), [Հովհ. ԺԹ 38-42](#)) և գերեզմանի կնքմանը ([Մատթ. ԻԷ 62-66](#)): Քրիստոս Հովսեփ Արեմաթացու ձեռքով իջեցվում է խաչափայտից ([Մատթ. ԻԷ 57-60](#)), փաթաթվում պատանքով ու դրվում վիմափոր գերեզմանի մեջ: Վերջինիս մուտքը փակում են մի մեծ քարով: Եվ քանի որ ըստ հրեական օրենքի հանգստի ժամանակ էր, աշակերտները հեռանում են գերեզմանից այն հույսով, որ հաջորդ օրը կվերադառնան, կխնկարկեն և կօծեն Հիսուսի մարմինը. «**Եվ օրը ուրբաթ էր, ու լուսանում էր շաբաթը**» ([Ղուկ. ԻԴ 54](#)): Հիսուս երրորդ օրը հարություն է առնում, ինչպես որ Ինքն էր մարգարեացել իր մասին. ([Մատթ. Ի 19](#)): Քրիստոս գերեզման դրվելով՝ իջնում է [դժոխք](#) և ավերում այն՝ փրկություն

շնորհելով արդարների հոգիներին, ինչպես ուսուցանում է մեզ Եկեղեցու վարդապետությունը, այսինքն՝ ուսմունքը:

Շաբաթ երեկոյան կատարվում է [Ճրագալույցի պատարագ](#): Ճրագալույց նշանակում է ճրագը վառել: Հնում ամեն կիրակի երեկոյան ձեթ էին լցնում կանթեղների մեջ և վառում: Հետագայում, սակայն, ճրագալույց սկսեցին անվանել երեկոյան պատարագը, որը մեր եկեղեցում կատարվում է բացառապես Ծննդյան և Հարության տոներին նախորդող օրվա երեկոյան: [Զատիկի՝ Ս. Հարության](#) տոնի ճրագալույցի պատարագի ժամանակ, երբ տրվում է Քրիստոսի հարության ավետիսը, այս ավետիսով ավարտվում է [Մեծ պահքը](#):

Զատիկ — Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Հարության տոնը:

Ավագ շաբաթվա երեկոյան մատուցված [ճրագալույցի](#) պատարագով սկսվում է Հարության տոնը, իսկ կիրակի օրը Զատկական պատարագով այն վերածվում է համընդհանուր տոնախմբության: Հիսուսն Իր մահով հաղթեց մահվանը մեզ՝ մարդ արարածներիս փրկության համար: Երբ Զատկական պատարագին լսում ենք «**Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց**» ավետիսը, մենք էլ մեր ձայնը բարձրացնենք, ականատեսները լինենք Քրիստոսի հարության՝ պատասխանելով.

«Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի»: